

SZÁNTAI EDINA

Az emberi lét gyönyörúsége

Beszélgetés Vidnyánszky Attilával

Vidnyánszky Attila ismét megrendezte Madách Imre *Az ember tragédiája* című művét. A tíz évvel korábbi előadás alapgondolata – a paradicsomi állapotok felé vágyódás – egyben az idej előadás kiindulópontja. A Kozma András dramaturg által meghúzott szövegben a szerepek felcserélődnek, vagy ha úgy tetszik, helyükre kerülnek, hiszen Ádám belső vívódásának lezárásaként magához beszél: „Mondottam ember: küzdj, és bízva bízzál!”. A bennünk lakozó isteni és ördögi erők kötéltáncáról szóló előadás nem az emberiség történelmének hangsúlyos eseményeit villantja fel, hanem a hit emberiségformáló erejére hívja fel a figyelmet. Az alapvetően földszíni, sárga és barna tónusra komponált játék foszlányszerű: állóképek, ritmikus mozgások, zenei betétek, valamint akcióval tűzdelt jelenetek sorából áll. Dokumentumfilm az emberiség intim történetéről.

A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház bemutató előadása Zsámbéki Színházi Bázison volt júniusban, ám a közönség a Gyulai Várszínház programjának keretében is megnézhetette az előadást.

– Készítettetek egy keretjátékot, ami nem azonos a keretszínekkel...

– Két mondatból indultam ki. Az egyik a „Hová lett énem zárt egyénisége?“, a másik pedig a „Nem így volt ez egykoron“. Az örök vágyakozást akartam kifejezni, amely a gyerekkorba, az aranykorba vagy a paradicsomi állapotba nyúlik vissza. Az a bibliai gondolat volt a kiindulópont, hogy vérrel, verejtékkel kell az embereknek megteremteni mindent. Ebből alakult ki az a keretmotívum is, ami egyébként az előadás több pontján visszatér, hogy az emberek ásnak, dolgoznak, aztán elindulnak a fény felé. Zsámbékon olyan hangárokból játszottak a színészek, amelyeknek a végét nem lehetett látni, csak a fényt a túloldalon. Mindenki másra asszociált a jelenetek kapcsán. Volt, aki a haláltáborok krematóriumait látta benne, másvalaki a fénybemenetet, a fényhez való vonzódást. Hagyom, hogy az emberek megéljék a saját képzettársításukat, nem szólok bele, hiszen az volt a cél, hogy olyan jeleket, olyan képeket mutassunk a játék által, amelyek gondolkodásra ösztönöznek.

– Nem csak keretjáték miatt formabontó az előadás. A jelentősen meghúzott szöveg mozaikossá teszi az egyes színeket a Paradicsomon belül és kívül is. Ráadásul megjelenik egy kórus is, amely hol angyali karként működik, hol luciferi szövegeket skandál, hol a történelmi színek szereplőit jeleníti meg.

– A kórus számomra vertikális lépcsőt jelent a transzcendenshez. Egészen más a szöveg minősége, ha több ember mondja. Én úgy gondolom, hogy belőlünk szólnak ezek a szövegek, amelyeket a szerző megfogalmaz, ezért összekapcsoltam Ádám és az Úr figuráját. Ádám mondja az Isten szövegeit is. Mindannyiunkban ott van az emberi, az ördögi és isteni kezdet. Egyszerre vagyunk győztesek és vesztesek, a

hitben újjászületők és a cinizmusba fulladó hitetlenek. Tudatosan úgy hoztam létre az előadást, hogy még figuránként is cserélődjenek ezek az attitűdök, hiszen erről szól az életünk, hogy néha a kétségbeesés, máskor pedig a bizalom érzése irányítja a cselekedeteinket. Én magam is vívódom, tudatosan hinni szeretnék az emberben, az Istenben, a nemzetemben, abban a közösségben, amelyben létezek, ám emellett ott van bennem a hitetlenség minden variációja. Ez a gyönyörűsége és ellentmondása az emberi létezésnek.

– *Ádám figurájánál különösen hangsúlyos ez a belső harc, s ez nem csak a szövegek újraosztásában jelenik meg, hanem abban is, hogy amikor a történelmi színek elkezdődnek, Ádámot mint Fáraót nem Varga József alakítja, hanem Tóth László. A két színész néha együtt mondja a szöveget, ami megint csak a görög színházakból már oly jól ismert kórus képzetét erősíti bennünk. A jelenet nagyobb részében azonban Varga hallgat, figyel a másik Ádámot, kívülről szemléli önmagát, mintha egy filmet nézne, aminek önnönmaga a főszereplője.*

– Először valóban szemlélőként vesz részt a saját álmában. Mint egy tanmesét, úgy figyel az azt. Az egyiptomi szín végén „veszi fel” a szerepet, és formálódik a közért küzdő figurává. Később aztán újra megfigyelővé válik. Ádám aktív és passzív hozzáállása állandóan változik a történelmi színek alatt. Amikor nem ő a történelem aktív szereplője, akkor a kar egyik tagja – minden színben más szereplő – lesz Ádám.

Éva alapvetően kívülálló. Az álom folyamán végig az lehetne, hiszen a történet kezdetétől fogva gyermeket hord a szíve alatt, és ettől ő egy teljes egész univerzum, szemben a férfival, aki nem kerek egész valaki. Én nagyon hiszek a nőkben, azt gondolom, hogy ők hordozzák magukban a megújulás lehetőségét. Éva a maga teljességében más történetet él meg, mint Ádám, aki belekeveri őt az eseményekbe.

– *Lucifer az előadás egyik nagyon pozitív figurája.*

– Madách nagyon emberinek írta meg Lucifert, aki így egy cseppet sem gonosz szereplő. Az ő tagadása nélkül nem mozdul előre a világ. Az előadásban Varga József a Lucifert játszó Trill Zsolt hátán mászik fel arra a lámpára, amely a világot jelenti, hisz az első jelenetben a körte becsavarásával fejeződik be a világ teremtésének aktusa. Az űrben ennek a burának a tetején inog Ádám; a fénytől való elszakadás jelenti a hittől, vagyis az élettől való elszakadást is. Ám ebbe az állapotba csak Lucifer segítségével jut. Mint ahogy a buráról lemászni, vagyis az életbe, a fénybe visszatérni is csak ő általa tud.

– *Nagyon erős bibliai motívumokat használsz, mind a mozgás, mind a zene terén. A sírás ritmikája vagy a kódbólás taktusa belesimul a hangszeres szólamokba, és ettől olyan érzésünk van, mintha nem prózai előadást látnánk, hanem egy operát.*

– A halálraítéltség gondolatát kívántam a zenével erősíteni. Halálra vagyunk ítélve születésünk pillanatától fogva. Az előadás nyitóképében mindenki a saját sírját ássa, hogy aztán a londoni szín haláltánca zárásaként beleugorjon. Mahler *Gyermekgyászdalok* című műve tér vissza vezértémaként. A zajok és a zenék tehát a múlandóságot erősítik. Az előadás zárásaként az *Agnus Dei* szólal meg, hiszen a hit mindig egy alternatíva, egyfajta megoldás mindarra, amit elfogadhatatlannak tartunk az életben. Nehéz helyzeteken segíthet át a tudat, hogy Isten bárányai vagyunk. A hit megélése maga a csoda.